

מבואר חסופר

עיונים בדברי מרן החתם סופר זי"ע

חַתָּם סוֹפֵר

ויגר מואב מפני העם מאד כי רב הוא ויקץ מואב מפני בני ישראל. יש לפרש דמואב ידע דישאל נצטוו (דברים כ ט) דאל תתגר במלחמה, רק אנגריא מותר לישאל לעשות במואב כדאיתא בגמרא בבא קמא (ל"ה ע"ב), ואפ"ה יראו שחרי ה' בישאל סך רב מן הערב רב, ולפי המדרש (לקט פ בא רמז ר"ט) ה' בהם ד' חלקים. וזה שאמר ויגר מואב מפני העם היינו ערב רב (עי' דהר"ב מ"ה ע"ב), מהם ה' ירא גם שיעשו מלחמה, וגם ויקצו מפני בני ישראל שאע"ג שלא ה' מתירא מהם שיעשו מלחמה ה' קץ בהם מחמת אנגריא.

ע"ל, שה' ירא שהערב רב יכבשו תחלה ממנו ואח"כ יקחו בני מהערב רב, כמו עמון ומואב שטיחרו בסיחון, כדאיתא בגמרא חולין פרק אלו טריפות (ס ע"ב). וזהו ויגר מואב מפני העם (היינו הערב רב) מאד כי רב הוא, היינו מערב רב שה' רב מאד כנ"ל, ויקץ מואב מפני בני ישראל, כלומר שלא יקחו בני ישראל אח"כ מהערב רב.

מבואר במדרש שידעו המואבים שנצטוו ישראל באל תצר וגו', ודו"ק.

בדברי הראשונים ז"ל בענין הנ"ל

אולם עי' רמב"ן בפרשתו שכתב, ח"ל: ידעו מואב כי ישראל לא ילכדו את ארצם מהם, כי שלחו להם כאשר שלחו לסיחון (שם פסוק כ"ט) עד אשר אעבור את הירדן אל הארץ אשר ה' אלהינו נותן לנו, או ששמעו גם כן מניעת השם שאמר להם אל תצר את מואב, ע"ל וע"ש. ומדברי רמב"ן משמע שנסתפק בזה אם שמעו מואב את הציווי דאל תתגר במלחמה, ודו"ק. ועי' תוס' (ב"ק ל"ח סו"ע, ד"ה נשא) דמבואר מתוך דבריהם דנקטו בפשיטות דבלק ידע שנצטוו באל תתגר במלחמה וע"כ לא נתיירא אלא מלחמה בעלמא דהיינו אנגריא, ע"ש. וכ"מ בדעת זקנים (ריש פרשתו), ע"ש.

ראיה מדברי המכילתא

ידיעו מואב שצטוו ישראל באל תצר

ונראה לכאורה דהדבר מפורש במכילתא (מסכתא דשירא פ"ט) פ' בשלח ע"פ (שם ט"ז ט"ו) אילי מואב יאחזמו רעד, דאיתא שם, 'אם תאמר שהם באים לירש את ארצם והלא כבר נאמר ויאמר ה' אלי אל תצר את מואב לרשע, ואומר ויהא מול בני עמון, הא מה ת"ל אילי מואב יאחזמו רעד, מפני אנגיות', ע"כ. ולכאורה מפורש בזה דמואב מידע ידיע נצטוו ישראל לכל יתגרו במלחמה, ודו"ק.

דמבואר דויגר מואב מפני שהיו ישראל נראין להם מזוינים למלחמה, ע"ש. וצ"ב לפי"ז איך מפרשין המשך המקראות דמשמע דעדיין לא קרבו זה אל זה, דהרי כתיב (כ"ב ו) והוא יושב ממלי, וכתוב (שם מ"א) ויעלהו במות בעל וירא משם קצה העם, ובאמת כ"מ בראש הפרשה שאמר בלק עתה ילחכו וגו'. [ועי' בתשו' מרן ז"ל הידוע (י"ד סי' שני, ד"ה נחזור) שכ' בתו"ד, וז"ל: כל התורה כולה ראינו בעינינו חוץ מפ' בלעם מי הגיד לנו מה ה' בין מלך מואב ובין קוסם אחד בלעם שבא אליו אל ארצו ולמה בא ומי הביאו ומי ידע שבנה מזבחות ושרפה לקלל ונהפך לברכה מי בא בסודם וישראל ה' שרוים במדבר ואם הם עמדו בארץ מואב בראש הפסגה וראו למטה אל המדבר למרחוק מאין ידעו יושבי מדבר שמביטים עליהם מראש ההר הזה, ע"כ וע"ש. הרי נקט בפשיטות דישאל לא קרבו אפילו אל גבול מואב ולא היו יכולין לראות את בלק ובלעם ואת בניית שבעה המזבחות]. וצ"ב בכ"ז.

סעד מדברי המדרש

ידיעו מואב שנצטוו ישראל באל תצר

והנה עי' במדרש (רבה, שם) דפתח 'כתיב ויגר מואב, מהו ויגר' וכו', ע"ש. ובאמרי יושר' (שם) פי' שאלת המדרש 'מהו ויגר' ר"ל מה זו יראה, והלא הקב"ה צוה עליהם אל תצא את מואב, ע"ש. ולדרכו נמצינו למדים דכבר

במ"ש מרן ז"ל ידיעו מואב

שנצטוו בני"ל באל תתגר במלחמה

א [במ"ש מרן ז"ל דמואב ידע דישאל נצטוו (דברים כ ט) דאל תתגר במלחמה. יעו"י ברש"י (דברים שם), שכתב, וז"ל: לא אסר להם על מואב אלא מלחמה, אבל מיראים היו אותם ונראים להם כשהם מזוינים, לפיכך כתיב ויגר מואב מפני העם, שהיו שוללים ובוזזים אותם, ע"כ. משמע לכאורה דכבר ראו מואב בעיניהם שבני"ל שוללים ובוזזים אותם, ולא נמנעים מעשות מלחמה וא"כ אין ראייה שידעו שנצטוו בזה. אולם צ"ע דהרי בפשוט פסוק זה דויגר מואב וגו' נאמר לפני שקרבו ישראל אל מואב, וא"כ מה שייך לומר שויגר מואב מפני שהיו מיראים אותו. ואטו נימא ככונת רש"י דויגר מואב שיהיו שוללים ובוזזים אותם, ולא פחדו ממלחמה מפני שכבר ידעו מהציווי דאל תתגר במלחמה, ואע"פ שהיא דוחק קצת בל' רש"י מ"מ לכאורה כן מבואר ברש"י פ' מטות (ל"א ב) שכתב, וז"ל: שהמואבים נכנסו לדבר מחמת יראה שהיו יראים מהם, שיהיו שוללים אותם, שלא נאמר אלא אל תתגר במלחמה, ע"ש. איברא דמעיק"ד רש"י שם (כ"פ מטות) מבואר ידיעו מואב מהציווי דאל תתגר במלחמה, ודו"ק.

במשמעות דברי המדרש דכבר קרבו ישראל

אל מואב למלחמה - ובדברי מרן ז"ל בתשו' הידוע

אמנם מקור דברי רש"י (כ"פ דברים שם) לכא' הוא במדרש¹ (רבה פרשתו, כ' ג, וכו' בתנחומא כאן) וע"ש

או ימלא

א. 'להשתעבד בהן להביא להם מים ומזון' (רש"י ב"ק שם). **ב.** ר"ל לשיטת רע"ק שם היו מאתים וארבעים רבוא ערב רב דהיינו ד' פעמים ששים רבוא. ולכאורה כוונת מרן ז"ל לפרש הלשון 'כי רב הוא' דקאי על הערב רב שהם רבים על בני"ל, וזה איתא בכל השיטות במדרש שם ול"ד לשיטת רע"ק. וצ"ב קצת מה שנקט דוקא ש"י רע"ק, ואולי מ"ש בשם המדרש כוונתו לתרגום יב"ע (שמות י"ב לח) שפתח כש"י זו. ג. אך יל"ה דמ"ש רש"י 'שהיו שוללים ובוזזים מהם' אינו במדרש הנ"ל. ועי' בס' המכונה 'מדרש אנדה' (ריש פרשתו). [אך הלשון שם מגומגם, ונראה דצריך להגיה שם להוסיף שורה אחת ע"פ הגמ' בב"ק ל"ח ע"ב (וכמהדורא הוציא תיבה אחת במקום להוסיף שורה אחת), ודו"ק]. אולם 'מדרש' הנ"ל מאוחר מתקופת רש"י (מכבר באורך בהקדמת המחבר ל"ש באבנר). ד. אולם עי' בעה"ט ע"פ ה' והוא יושב ממלי שכתב, וז"ל: שיושב כנגדי ורואה אותי, ואני איני יכול לראותו מפני העננים שמקיפים אותו, ע"כ. משמע שהיו בני ישראל יכולין לראות את בלק, וצ"ב [ואולי הכוונה דהעומד קרוב אל הענן יכול לראות דרכו משאל' העומד מרחוק]. ועיקר' בעה"ט צ"ע מה דחולין י"ט ע"ב דילפינן מפסוק זה דמול ערפו היינו מול 'הרואה' את העורף, וע"ש ברש"י ד"ה והוא, וי"ל. [ובעיקר' מרן ז"ל (כחשי הג"ל) דכל התורה ראינו בעינינו וזלתי פרשת בלעם, עי' ברכות י"ב ע"ב דבקשו לקבוע פרשת בלק בק"ש, ועי' ב"ב י"ד ע"ב משה כתב ספרו ופרשת בלעם כו', ודו"ק בכ"ז]. ה. ואולי י"ל הביאור בזה הוא דאופן עמידתם במדבר היה באופן של עמידה לקראת מלחמה, ולפי"ז מ"ש במדרש דלמואבים נראין מזוינים למלחמה היינו דכן היינו בעיניהם דייקא, ודו"ק. אולם עי' בס' מדרש אנדה (תוספתא לעיל בהערה). ו. לרבי וידאל הצרפתי ז"ל 'מגאוי המערב הקדמונים והרב קרבן אהרן היה מבית דינו, [וכו'], ושמעתי שחיבר ס' אמרי יושר ביאור על מדרש רבה ודבריו בקצור מופלג וצריכים עיון ועומק ואח"כ יטעון המעיין מחכמתו כי רבה' (ל' הרה"ד ז"ל בשה"נ בערס). ז. ועי' פנ"י (שם) שהק' ע"ד התוס' למה הוצרכו להוכיח במדרש נצטוו באל תצר קודם פרשת בלק, והרי מוכח הכי מקרא, וע"ש שהתוס' כתבו כן לרווחא דמילתא. ולד"מ י"ל דאין כוונת התוס' להביא ראייה לסדר הפרשיות אלא דהקושה לתוס' דאם כבר נצטוו באל תצר למה גרו מואב מפני בני"ל וע"ז הביא המדרש דנתיירא מלחמה בעלמא דהיינו אנגריא, ומיושב קו' הפנ"י, וק"ל. הא מיהת מוכח מכל השקט' בתוס' דפשיט"ל דמואב מידע ידיע מזה הציווי, ודו"ק. ואולי י"ל דקים להו לתוס' דאסתראות שזכר במדרש (רבה, סוף רצא) היה להם מימות בלק [במדרש לפננו איתא 'אפסטול' ובמיוחס לרש"י (שנדרס ע"ז במדרש שם) פי' דהיינו איגרת עדות וראיה, (והו' במתנ"ח שם)], ודו"ק. ועי' אברבנאל (בריש פרשתו, ד"ה השאלה ה') שכתב דלומר שידעו מואב מהציווי דאל תצר 'הוא זר מאד', ולהנ"ל א"ש (אולם עי' להלן בפנים בשם הש"ך עה"ת). [ואידי דאירינן בד' התוס' אציין אשר שמעתי ממר"ר הגרא' הלוי שליט"א בהא דויגר מואב, דלכאורה מה היה להם לירא את מואב, ות' עפ"מ שאחז"ל (הוא במדרש הג"ל) גבי דוד דהוה לו ללחום במואב מפני שהם פרצו הגדר תחילה, וע"כ אמר בלק עתה ילחכו הקהל וגו' וזה יגרם לבני מואב להתחיל במלחמה עם ישראל ושוב יהיה מותר להם ללחום מפני דהם פרצו הגדר תחילה, עכ"ת"ד (ואלי בשם אביו הגר"ד זצ"ל). והנה בתוס' הנ"ל הביאו ד' המדרש הנ"ל וכתבו עלה דהא דאמר הם פרצו הגדר תחילה היה דחויא בעלמא (ובאמת הה"ר היה מפני שכבר נולדו הפירוט השונות שנגללו נאסר המלחמה, ע"ש במהרש"א ומהר"ם ש"ף). ולפי"ד התוס' לכאורה ל"ש תיזון הג"ל. אולם עי' רמב"ן בסה"מ (בחוסיפוס למנין ה"ל) שנקט לדינא כפשוטו ד' המדרש דהם פרצו הגדר תחילה הוה היתר על האיסור דאל תצר (ומחלוק בזה על הרמב"ם שורש ג'), וא"כ אפשר לקיים התי' הנ"ל ע"פ ש' רמב"ן שם, ודו"ק]. ח. ברש"י (פ' בשלח שם) משמע דפירושו הוא שהיו מתאוננים ומצטערים על כבודם של ישראל (שהיה עליה מתנבא, רא"ש שם), [אמנם עי' במכילתא דרשב"י דגרים 'מפני ארונותא', ולכא' היינו אנגריא].

ג] במ"ש מרן ז"ל דמואב היה ירא מהערב רב שיעשו מלחמה. הנה מרן ז"ל סתם ולא פירש למה מערב רב יראו שיעשו מלחמה, וכי לא נצטוו הערב רב באל תתגר במ מלחמה. ולפשוטו הכוונה, כי כבר הוזכרו הערב רב כעוברי עבירה וכמו שמצינו בדברי חז"ל בהרבה דוכתי. וע"כ היה מואב יראים שיעברו גם על הציווי דאל תתגר במ מלחמה. אולם ע"י בס' תורת יחיאל^א (בפרשתן, אות ד, ד"ה והנה [הב]) שהבין בדברי מרן ז"ל הללו דהערב רב לא נצטוו באיסור זה דאל תצר את מואב, ע"ש. וזה צ"ב היכן מצינו שלא נצטוו על זה. [ויבאר להלן בעה"פ].

והנה דברי מרן ז"ל עניים במקום אחד ועשירים במק"א, והיא לו נדפסה [מהעתק כתיק] בספר 'חת"ס החדש' ושובר נדפס (עם הספות מועטות ושנויים קלים) מעצם כתיק [משנת תקס"א לפ"ק] בס' 'חת"ס' - מאמרים חדשים^ב בפרשתן, ומשם נעתיקהו [בצירוף מן הערות המו"ל], וז"ל:

וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי.
פ' כי בלק קודם היותו מלך, זמן רב לפני זה ראה והבין את כל אשר עשה ישראל לאמורי, פ' כי [ב]תחילת הצלחת האמורי עם מואב במלחמה, הבין בלק כי ישראל עשה זה לאמורי כדי שיטהרו עמון ומואב בסיוחן, והוא היה מהמושלים שכתבתי לעיל סוף פרשת וקחתי. אלא הם לא האמינו לדבריו אבל הוא כבר ראה והבין זה. ואמנם עתה כאשר ראו גם המה שהאמת כן הוא, על כן ויגר מואב מפני העם כי רב הוא ויקץ מואב מפני בני ישראל, יתכן שפחדו מפני העם שהוא ערב רב וגם הם בבחי' רב הוא משא"כ ישראל, אם תבין מה בין וי ישי לי כ"ל שאמר יעקב אבינו ע"ה ובין ישי לי ר"ב שאמר עשו^ג, על כן יתכן מפני העם כי רב הוא היינו ערב רב, וחשבו מואבים שעתה גם עתה יעלו ערב רב עליהם למלחמה והם אינם מוזהרים על (דברים ב' ט') לא תתגר במ^ד, ואחר כך יבואו ישראל ויקחו מערב רב כמו שארע להם גבי סיוחן, לכן ויגורו מפני העם ולא מפני ישראל, אמנם ויקוצו מפני בני ישראל כי אחרי שיפלו ביד העם יחזרו ויפלו שנית ביד ישראל וזה קשה להם, על כן אמרו עתה ילחכו הקהל, פ' הקהל עם וישראל שיקהלו בקבוצם והצטרפו, ילחכו כלחוך השור פ' התוס' (בעלי התוס' כאן) הואיל ואין לו שיניים לאכול בהם על כן הוא עוקר בפיו ועוקר מן השורש יותר מבהמה האוכלת בשיניים, והנמשל לפי

הנ"ל לישראל שאין להם שיניים לאכול את מואב שהרי נצטוו לא תתגר במ והם יריעו להם יותר לעקרו מן השורש. ולהיות כי בלק ראה את הנוול יפה מאד לכן באו עתה אליו והמליכוהו עליהם, וזהו ובלק בן צפור מלך למואב בעת ההיא דייקא, ומשום הכי לא הזכירו בתחילה בתואר מלך וירא בלק בן צפור, ולפי הנ"ל אתי שפיר וק"ל.

במ"ש מרן ז"ל

דהערב רב לא נצטוו באל תצר את מואב

הנה מבואר מדברי מרן ז"ל דמה שהיו יראים מהערב רב שיעשו בהן מלחמה הוא מפני שלא נצטוו הערב רב באל תצר את מואב^א. וכבר תפס על זה הגרי"ש זצ"ל (הר' בהערה לעיל) דהיכן מצינו כן [וע"כ השמיט מאמר זה מהדפוס]. ומה שהציעו ליישב (הר' בהערה הנ"ל) דכך היה לפי סברת מואב ואליבא דאמת אינו כן, דחוק הוא בל' מרן ז"ל, אך יש לציין דכע"ז איתא בש"ך עה"ת (בריש פרשתן), וז"ל: מואב ידעו בציווי של מקום שאמר אל תצר את מואב, כי היה להם נביאים, אליפו התימני ובלדד השוחי^ב, לזה לא פחדו מן ישראל אלא מפני העם, ונתן הטעם והסיבה והיא כי רב הוא, שהם ערב רב רב, אמרו שמא יאמרו ערב רב אנו לא נצטוונו על אל תצר, שזה לא נצטוו אלא ישראל שוה גוי אחד ונפש אחת, שלזה נאמר כלשון יחיד אל תצר, ולזה פחדו מהם, אבל מפני בני ישראל אמר ויקץ, קצו לבד, עכ"ל. אך כאמור, לא משמע כן בדברי מרן ז"ל. [וע"י בס' ארץ חמדה למלבי"ם^ג (ריש פרשתן) כתב כעין דברי מרן ז"ל באופ"א, ע"ש שביאר בדרך דרוש דלא חל הגירות של הערב רב וע"כ לא היו בכלל הציווי דאל תצר, אך א"א להעמיס כן בדברי מרן ז"ל דמשמע שנקט שהיו מופקעין רק מציווי זה, ודו"ק].

והקורבן לומר בדברי מרן ז"ל כפשוטו ומשמעו דהערב רב לא נצטוו באל תצר את מואב, ומצאתי כן מפורש בדברי הרח"ו ז"ל בס' עץ הדעת טוב (בפרשתן ד"ה וירא בלק [הב]), ע"ש שהאריך בזה. ואע"ג שלא הביא ראיה לדבריו, מ"מ ביאר הענין דמפורש בתורה דטעם האיסור לעשות מלחמה במואב הוא מפאת 'כי לא אתן לך מארצו ירושה' וזה שייך רק בישראל שנתחלקו בא"י, אבל הערב רב שלא היו להם חלק בארץ ישראל לא היו בכלל הציווי. (ולד"ה יש למצוא סמך לזה בדברי הוהר [ח"ג ק"צ ע"א] המובא בש"ך עה"ת [פ' דברים שם], ע"ש ודו"ק. אולם לכא' פשוטו דברי הוהר אתין כש' הרמב"ם^ד [הנ"ל] דאל תצר הוה מצוה לשעה ולא לדורות, ודו"ק).

בדברי מרן ז"ל

שבלק היה ירא שיעשו כמו שטיהרו בסיוחן

ד] במ"ש מרן ז"ל (במהלך השני) שה' בלק ירא שהערב רב יכבשו תחלה ממנו ואח"כ יקחו בני" מהערב רב, כמו עמון ומואב שטיהרו בסיוחן. ילה"ע דכן משמע קצת בדברי המדרש (רבה, בפרשתן כ' ב') דאיתא שם 'שהיו מתיראין שראו כל האומות ביד ישראל שבא סיוחן ונטל ארץ מואב והוא נלחם במלך מואב הראשון ועוג נטל כל ארץ בני עמון שנא' (דברים ג' י"א) כי רק עוג מלך הבשן וגו', באו ישראל ונטלוהו משניהם שאין בו עולה והיו אלו רואין את ארצם ביד ישראל והיו אומרים לא אמר להם הקדוש ברוך הוא כי לא אתן לך מארצו ירושה הרי ארצנו לפנינו לך היו מתיראין, משמע שאע"ג שידעו מהציווי דאל תצר, מ"מ יראו שיעשו בהן כמו שטיהרו בסיוחן, ולפי"ד מרן ז"ל א"ש דיראו שטיהרו בערב רב, ודו"ק.

על פי הברא

הערות והארות שנתקבלו

בענין טבילת ט"מ
ביום השביעי קודם הזאה

במ"ש בתר"מ פ' חקת דהרמב"ם פסק (פ"א ה"ב מהל' פרה) דאם אין לו ביום השביעי אפר פרה טובל בו ביום, והוא (בגליון י"ג) לשון הרמב"ם שכתב, וז"ל: מי שהזהר עליו בשלישי ולא הוזה עליו בשביעי ושהה כמה ימים טובל בכל עת שירצה אחר השביעי, עכ"ל. והוקשה דלכאורה מבואר להדיא בדברי הרמב"ם דבכהאי גוונא דלא הוזה בשביעי אינו יכול לטבול בו ביום אלא צריך להמתין שיעבור יום השביעי (הר' בזה מנב"א חזו"א). ומ"ש חת"ס בשם הרמב"ם דטובל בו ביום, צ"ע. והוא דגם בצ"ח (פסחים פ"א, ד"ה ופה שהקשית) נקט בפשיטות דלשיטת הרמב"ם יכול לטבול ביום השביעי אף קודם הזאה, ונשאר הקו"ב צ"ע.

ונראה ליישב דברי החת"ס דמפרש דברי הרמב"ם באופ"א (מהנב"א חזו"א שנקטו בדבריו דאם מאחר ההזאה אינו יכול לטבול ביום השביעי). והוא, דמה שכתב דטובל בכל עת שירצה אחר השביעי לא אתי לומר שאינו יכול לטבול ביום השביעי, דבאמת לא שנה אם ההזאה היתה ביום השביעי ול"ש אם אחר ההזאה מ"מ יכול לטבול ביום השביעי, ומ"ש הרמב"ם אחר השביעי הוא משום דמסיים עלה דטובל בכל עת שירצה בין ביום בין בלילה, והיינו רק אם הטבילה הוא אחר השביעי, אבל אם הטבילה הוא בשביעי צריך להיות ביום דוקא ולא בלילה [שלפניו] כמובן, ודו"ק.

הגרא"ד הלוי ליטמאנוויץ שליט"א
רב מו"צ העדה החרדית ירושלים

- בענין הנ"ל נתקבלו עוד הערות חשובות ונשמטו מאפס מקום ועוד חזון למועד בל"ב -

או ימלא

והנה דברי המכילתא הנ"ל הו' בליקוט, ובזית רענן (שם) הקשה דהרי עדיין לא נצטוו באל תצר, וע"ש שפ' בע"א (וע"ע בשבות יתירה על המכילתא). ובבעה"ט בפרשתן עה"פ יגר מואב וגו' כתב דהיינו דכתיב אילי מואב יאחזמו רעד, ולא"א כוונתו דאילי מואב יאחזמו רעד לא קאי על שעת קרי"ס אלא דנתבאר על העתיד דייגר מואב וגו', ולפי"ז מיושב קו' המפרשים, ודו"ק. ובנותן טעם לציין בזה מ"ש הגר"צ^א מילכואהן זצ"ל הי"ד (במכתבו לט' זכרון למשה עמי ע"א) וז"ל: בשנות ל"ח ל"ט מ' למדתי בישיבת הגאה"ק אדמו"ר מ' זאב נחום זצ"ל אבד"ק ביאלא (כע"ס אגודת אוהב) וסיפר לפני תלמידיו כי בהיותו צעיר לימים על שלחן חותנו בעיר כענדון בשם בחור משיבת פ"ב מתלמידיו של בעל הת"ס זצ"ל והרעיש בכל הסביבה בחריפותו ובקיאתו ושמע ממנו קושיא עצומה בסוגי' בד"מ ששמע מרבו ההת"ס (הקושי' כתובה אצלי בחידושי), וגם שמע ממנו דבר אנדה משמ' דרבו ההת"ס, שא' דמשום זה כ' (כ"פ בשלה) אילי מואב יאחזמו 'רעד' ולא כתיב 'רעדה' כמו בתהלים (מ"ה ט') רעדה אחותם וגו', כי אילי מואב היו בלק ובלעם, וגיימט' בלק קל"ב וגיימט' בלעם הוא קמ"ב, בס"ה כגימט' של 'רעד', ודפוח. עכ"ל בזכרון למשה. ודי לחכימא ברמיזא דמבוא' מתו"ד דנקט כבעה"ט הנ"ל דנתבאר על העתיד על יגר מואב וגו' שנועדו בלק עם בלעם, וקל"ב, וכדאי לציין כי הגר"נ מביאלא זצ"ל נשא ז' (בהיותו בן ט"ו) בשנת תקצ"ז לפ"ק ואז התיישב בבענדון (ע"פ קורות ימיו הנדפס בסריס אגודת אוהב), נמצאנו למדים דרמו זה לכא' הוא מאחרית ימיו של מרן ז"ל. והנה ראיתי בס' שמחת יהושע (פ' בשלה) שהביא מדברי הגר"א ז"ל (באדרת אליהו פ' דברים, ובכאורו לדה"א א' י"ג) שנקט דנצטוו באל תצר רק אחר חטא המרגלים, ע"ש. והק' מהמכילתא הנ"ל, ונשאר בצ"ע. ולפמשנ"ת דהכוונה שנתבאר על העתיד לק"מ [אולם ילה"ע דבספורנו (פ' בשלה שם) משמע דכבר נצטוו בזה בשעת קרי"ס, ע"ש]. ט. אולם ילה"ע דלפי פירושו של היות רענן (הנפסם לעיל) אין הכרח בזה, ע"ש ודו"ק. י. וע"י מ"ש מרן ז"ל בדרשות לפ' פרה (ר"ס ע"ב, ד"ה למה, משנת תפס"ג לפ"ק) שנתחלקו הערב רב לכמה סוגים, ע"ש. יא. למרן בעל לב העיברי זצ"ל (אשר מרן המכתב סופר ד"ל אמר לו פעם בזה"ל: אחים אנתו - כי בן הייתי לאבי (רבינו החת"ס) בגשמיז ואתה ברוחניות. מתוך רשימות כתי' בעל לב העיברי, הרי בהקדמת המרל' לתשר' רבי עקיבה יוסף אר"ח א"ח, עמי כ"ב, ע"ש). יב. י"ל ע"י מכו"נ דעת סופר^ב (ירושלם, תש"ס לפ"ק). יג. י"ל (בשנת תשע"ו לפ"ק) ע"י מכו"נ בני משה^ג. [ואיידי דאיידין ביה ילה"ע דהמאמר שנדפס שם בפרשתן סמוך למאמר דידן (בד"ה הבית יוסף, מרשימת רפ"ס) כבר נדפס משמיה דמרן ז"ל בסריס רפדוני בתפוחים, וה' בהערות 'שער יוסף' לחידושי ח"ס יו"ד (ליובוין תשס"ו) עמ' ט"ו]. יד. מאמר זה הנכתב באותו הפנקס בסריס חקת, נדפס בחת"ס עה"ת ע"פ על כן יאמרו המושלים וגו' [מצויין שם בסופו שהוא משנה זו - תקס"א] ובחתימת המאמר שם מסיים מרן 'ועיין בסמוך ר"פ בלק שייך לכא' וכוונתו למאמר הנוכחי אשר נשמט שם מהדפוס. [א"ה: ע"ש במהדו"ח שפירשו הכוונה לענין אחר, והבחרו יבחר]. טו. עיין בראשית ל"ג י"א וברש"י שם. ועיין גם מה שכתב מרן בחת"ס עה"ת פר' קרח עה"פ רב לכס כי כל העדה וגו' (עמ' ע"ז, משנת תפס"ג לפ"ק) לדקדק לשון רב לכס, י"ל ידוע כי הפסולת נקרא בלשון רב וריבוי ואמר עשוי ישי רב ונקרא ער"ב רב, והקדושה בלשון כל ישי כל, וכן כי כל העדה כולם קדושים הכל בלשון כל, עיי"ש כל הדיבור. וראה לעיל פר' לך קח עה"פ ולא נשא אותם וגו'. [א"ה: וע"י מ"ש מרן ז"ל בפ' ריגש (עמ' רכ"ה, ד"ה רב, משנת תפס"ג לפ"ק), ובפ' בהעלתך (עמ' מ"ה, ד"ה והאספסוף, משנת תפס"ג לפ"ק). ודו"ק היטב. וע"ע בדרשות ל' אב (ש"ס ע"א, ד"ה ואמת) משנת תפס"א לפ"ק]. טז. הגרי"ש העיר כאן, צע"ג למה ערב רב לא נצטוו, ולכן נשמט (עכ"ז). ואולי הכוונה דמואב לפי דעתם חשבו כן שהערב רב לא נצטוו על זה או שלא יקימו זה. [א"ה: ע"י מש"כ להלן בפנים בזה]. יז. והיינו ממש כהכתב לב העיברי במ"ש מרן ז"ל בתר"מ. יח. ע"י ב"ב ט"ו ע"ב (אך לכא' צ"ע מסדר עולם רבה (ספכ"א) דבמתן תורה פסקה נבואתם). יט. ספור ארצות החיים (על שר"ע אר"ח) מעוטר בהסכמה נפלאה מאד ממרן ז"ל (וע"ע בתשרי אר"ח ט"א, ולדעת רבים הכוונה אל המליכ"ט). כ. וע"י בס' יואל משה מאמר ישוב א"י אות מ"ח.

להערות והארות ולהירשם לקבלת הגליון

ניתן לפנות באימיל: chassamssoifer@gmail.com

הערות יתקבלו בברכה גם במספר פקס 442080689776

♦ כל תוכנית שמורות ואיסור השגת נגזל ידוע כל חרפה להעתיק יבוא ויעתק אך יבוא נאולה לעולם (פמעלה ט"ז ע"א) כבא ♦